

Orðaskifti:

Er landsstýrismaðurin í fullveldismálum fyri meiriluta-diktaturi?

Fyrsta dagin verður sokallaða "Hvítabók" latin almenninginum at blaða í gjøgnum, og nakrar vikur seinni ætla landsstýrismenn sær niður at samráðast um eina avtalu, sum gevur Føroyum "fullveldi". Harnæst kemur ein fólka- atkvøða, og so hanga Føroyar kanska í leysari luft. Hetta má sigast at vera ein einstandandi ferð, ið er á landsstýrismonnum, tá hugsað verður um seinføri, sum plagar at valda. Men hjá landsstýrismanninum í tjóðveldismálum gongur alt »sum fretur eftir turrium gleri«, sum ein gamal kollfirðingur segði, skrivur Rolf Gutesen m. a.:

Drepandi politisk perspektiv

I einum so álvarsligum máli, har landsstýrið hevur játtað nógvar milliónir kr. til eina ovurmannaða nevnd at skriva hesa bók, kundi man spurt um tað ikki hevði verið rætt at brúkt eitt sindur av hesum peningi uppá fólkaupplýsing um hetta verk, við einum almennum, vælskipaðum, sakligum orðaskifti? Og so - sjálvandi - eitt sindur meira av tíð uppá eina avgerandi fasu í politisku gongdini í hesum stórmáli, so vanlig fólk kanska eisini kunnu fáa eina hylling á, hvat í henda bók hevur og gevur av møguleikum og uppskotum, ella tølum, framskrivingum og kanska abstraktum teorum? Men nei, hetta skal hurast ígjøgnum.

Er ferðin drepandi, so eru politisku perspektivini, sum landsstýrismaðurin leggur fram, ikki minni drepandi. Fer hann eina fólkaatkvøðu og 50,1 % atkvøða fyri hansara loysingaruppskoti, so hevur hann fingið ríkiligt. Eg vil siga, at hetta er bæði órimiligt og óakseptabelt. Tað ber ikki til, at gjøgnumføra eina so grundleggjandi samfelagsbroyting ella kanska kollvelting við einum mikrískipiskum meiriluta, sum kanska næstu fer, ið valt verður, er forðampað og broyttur til ein minniluta.

Allir flokkar vilja hava størri sjálvstýri

Broytingar skulu gjøgnumførast, tað er greitt, og allir (!) flokkar eru til reiðar at taka ábyrgd av hesum broytingum. Heimastýrislógir er 50 ára gomul. Føroya skul eisini altjóða samfelagið er stórliga broytt hesi árin. Kreppan hevur helst eisini víst, at galdandi lóg hevur sínar veikleikar á økjum og í situatiónum, sum teir tá í tíðini, í 1949, ikki høvdu fantasi til at hugsa sær. Lat okkum fáa eina lóg, avtalu ella traktat millum Føroyar og Danmark sum hóska til nútíðina og sum leggur uppfyri har gamla lógir ikki var nóg góð. Kalla hana hvat tú vilt: Sjálvstýrislóg, Heimastýrislóg nr. 2, Sjálvráðslóg ella Autonomilóg. Navnið

spillir ongan.

50,1 procent er tað sama sum meiriluta-diktatur

Men eitt, sum kan spilla, er at taka so stórar avgerðir við lítillum ella ongum meiriluta. Eg vildi sagt, at atkvøðu-prosentíð, tá fólkaatkvøða verður, átti at verið væl yvir 80%, og av hesum skuldu so í minsta lagi 80% verið fyri uppskotinum. Alt, sum liggur har undir, verður ein ólúcka. Tá íslendingar í 1944 atkvøddu um loysing frá Danmark, tá vóru 98% fyri uppskotinum. Hetta var greið tala. Her var eingin ivi.

At landsstýrismaðurin kann fáa seg at tosa um, at 0,1% í meiriluta er nóg mikið, tað vísir, at hann antin er politiskt óroyndur ella óbúgvin, ella at hann medvitandi stevnr beint ímóti meiriluta-diktaturi. Hann hevur ikki í sínari embætistíð víst vilja til at samráðast við andstöðuna um naka sum helst av týðningi. Hjá honum er bert eitt at samráðast um, og tað er hansara privat uppskot. Onnur uppskot og aðrir tankar hava ikki hansara áhuga, sjálvt um hann dúlgar brukar pen orð sum: breitt orðaskifti, samráðast, semja, einki at vera bangin fyri og mangt annað, sum *ljóðar* gott. Her er vandi á ferð!

Tað er munur á atkvøðum

Hetta meini eg í álvara. Ein fólkaatkvøða ella lótings-atkvøða um Føroyar sum fullveldi, er ikki tað sama sum at víðtaka eina lóg um at umbyggja havnina í Skopun ella seta fólkapensiónina upp við 10 ella 20 prosentum. Tá víðgongdar broytingar skulu fremjast, tað veri seg í einum vanligum felagi ella í samfelagnum, har vit øll eru tvungin limir, so krevst meira enn vanligur meiriluti, kvalificeraður meiriluti, 2/3, 3/4 ella onkuntíð uppáttur meir. Til dømis kann danska grundlógin bert broyast um 5/6 atkvøða fyri í Fólkinginum. Men sitandi landsstýri fyrr ikki fyri at broyta ríkisráttarlugu stóðu landsins við 0,1 % í meiriluta. Hetta er meiriluta-diktatur. Tá ein næstan líka stórar

partur av veljarunum eru kanska hart ímóti. Her verður ikki lagt upp til samarbæði við andstöðuna. Hetta skal trumfast ígjøgnum.

Fjølmiðlarnir sita sum lundir sligin á nevi

I hesi álvarstíð hevur tað undrað meg at siggja og hoyra Sjónvápið og Útvarpið. Hesir stovnar, sum fyri kortum gingu sum fressar í millum hurðar í Tinganesi og stungu mikrofónina næstan heilt inn í munnin á táverandi Løgmanni, um hann dittaði sær útum - hesir stovnar eru nú púra vatndeyvir. Sjónvápið, sum at kalla fór fallit av at koyra bankaskakina fram sum eitt goysandi og spruttandi damplokomotiv, stýrt av einum óforum journalisti, sum brúkti hesa einu sak til at gera eitt skarvlop inn í tjóðveldisflokkinn og út í Tinganes, tað er blivið eitt *Vatnissu-sjónvápið*. Tað sýnist, sum Sjónvápið ongan tíðindamann hevur eftir, sum hevur politiska pondus at stilla kritiskar og borandi spurningar til hetta populistiska fullveldisprojektið.

Mikrofonhaldara-útvarpið er ikki stórt frægari. Fyri nógvum lurtarum ljóðar hetta mest sum at eingin journalistur hevur dirvi til ella áhuga fyri at spyrja frekar spurningar. Landsstýrismenn sleppa alt ov lætt avstað og ígjøgnum við sínum málum. Og *Sosíalurin* setur meira orku og pláss av til at referera fótból, í staðin fyri at vera eitt politisk tíðindablað. *Dimma* er sum vanligt mest formermað og líka seinfor sum Sambandsflokkurinn. Her eru at kalla eingir glottar at sjá. Blóðini eru to munin frægari, tí her er eitt víst orðaskifti, og fólk sleppa at siga sína meining.

Er blokkurin bara skaðiligur?

Til tíðir ljóðar, sum full semja ella konsensus er ikki bert millum flestu politikkarar, men eisini aðrar eygleiðar, um at "blokkurin" er absolut skaðiligur og skal avtakast so skjótt sum tilber. Ella alt fyri eitt hjá teimum bráðastu.

Eg vil nú eisini siga, at tað er ikki rimiligt at Fø-

oyar fáa eina milliard ella næstan 1/3 av landskassainntøkuni inn á konto, um ikki tørvur er á pengunum ella um politikkararnir ikki brúka teir við kynsemi. Hvi skal sveisarin á Lindøskipasmíðjuni ella kassadaman í Netto betala ein part av sínum skatti til eitt forkelað fólkslag í Norðuratlanthavi?

Eg meini ikki at blokkurinn í sær sjálvum er skaðiligur. Kanska er hann ov stórir. Men tað veldst um politiska dirvi og megi (prinsippir). Politikkarar kunnu (og hava fyrr gjørt tað) misbrúka peningin, sum kemur í landskassan, uppá mangar mátar. Til at stuðla fiskivinnuna, svá at einki samband er millum fleggingar, fiskaprisir og tilflegging. Ráfiskagrundurin var eitt óhugnaligt dømi, har politikkarar hvørki høvdu dirvi ella megi til at siga stopp. Tá varð ov seint, og tá fingur teir boð um at stegða vitloysinum.

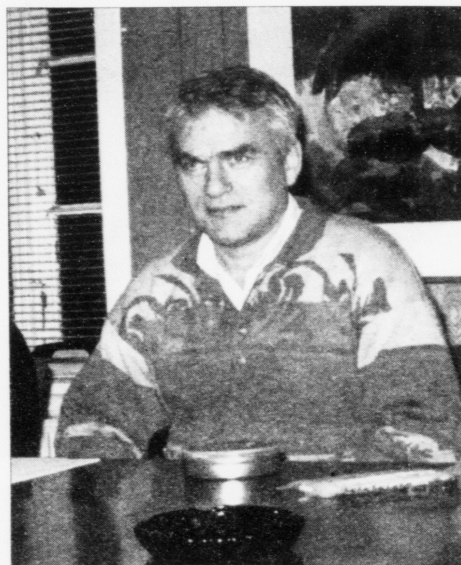
Blokkar eiga at brúkast við skili

"Blokkar" fungera í øðrum londum. Í Danmark er ein kommunal blokkskipan, so at kommunur við serligum tørv fáa, meðan aðrar nýðast at lata. Í EU eru eisini nógvar skipanir, sum stuðla útjæðaraðrir ella verkætlanir sum til Oyruandsbrúnna, sum bótir um infrastruktúr í EU. Eitt land sum Ísrael fær nógvar milliardir árliga í kassan, sum u-landshjálp (!) og annað.

Og enn er livifóturin í Føroyum (roknað sum BNP pr. íbúgva) lægri enn í Danmark. So kanska er tað ikki so tápuligt við einum "blokki", um hann verður brúktur við skili og til at byggja upp. Men, sum við øllum øðrum tingum, so skal málið hjá einum og hvørjum landi ella stati sjálvandi vera størst møgult sjálvbjargni.

Hvi geva einum trúgvum vini sparkið?

Eins og menniskja er ein sosial vera, sum krevur eitt sosialt "netverk" (sum sagt verður nú á døgum), eitt net sum knýtir teg til familju, vinir, kenningar og samfel-

Rolf Gutesen spyr, um landsstýrismaðurin í fullveldismálum er fyri meirilutadiktaturi

agið, so eru lond - statir ella ikki - eisini noydd at hava eitt net, sum knýtir teg til onnur vinarlaga sinnað lond. Eitt net sum gevur trygd, men sum eisini krevur nakað av tær.

Tó havi eg enn ongan hoyrt, sum hevur kunna forklára mær, hvi tað skal vera eitt framstig at kappast við samband, sum vit hava vit elsta og besta vinarlendið, Føroyar hava. Og her meini eg sjálvandi Danmark. Eg veit væl, at national-romanitikarar í Føroyum hava gjørt eitt stórt og skaðiligt arbeiði fyri at spilla Danmark út, og geva Danmark og danska politikkarnum og embætismenninum skyldina fyri allar kreppur og politiskar 6-lukkur í Føroyum. Leiklutin hjá Sjónvápinum kenna vit. Og hvi kom kanningin av føroyskari ábyrgd ongantíð ígjøgnd??? Sjálvandi eru danskir politikkarar ella embætismenn, bæði nú og fyrr, sum hava gjørt mistøk og hava verið tápuligir og arrogantir. Men eru teir føroysku politikkararnir og embætismenninir frægari?? Kanska finnst onkur eingil teirra millum.

Hvør rætti okkum hjálpanði hond, tá illa stóð til?

Men hvør lænti okkum 6 milliardir góðar danskar krónur, tá harðast leikaði? Hvør hevur longu eftirgivið okkum meira enn eina milliard? Og hvør letur okkum árliga enn eina milliard, sum til dømis kunnið brúkt til at gjalda restskuldina? Fara pengarnir tann vegin tey fyrstu árin, ber ikki til at siga, at blokkurinn avspeklar tann føroyska bú-

skapin. Hann kundi farið til eitt frægari sjúkrahúsverk, betri sosialar veitingar ella nútíðar skúlaværk. Til granskingarverktanir við væl kvalificeraðum fólki, til blomstrandir Forminnissavni ið vísir Føroya søgu, til musikkskúlar og upp aftur fleiri sangkór og eitt ordiligt symfoniorkestur, og til aðrar listaskúlar. Til at seta prísirnar niður á bókum og CD-fløgum við góðum musikki. Ella nógva annað fornuftigt, sum á ongan hátt hevði avspekjað vinulivið, men sum høvi gjørt livið í Føroyum fjólbroyttari og ríkari.

Grundleggjandi uppgávur

og máli hjá landsstýrinum. Aðalmálið hjá einum og hvørjum landstýri er at verja landsins eind, at skapa eitt demokratiskt, sosialt trygt og stabilt samfelag og eina tryggja framtíð. Tað er uppgávan at skapa karmarnar, so fólk ið trívast og hevur møguleikar fyri útbúgving, arbeiði og kreativiteti, og virki at seta búg og at virka í einum frælsom og sosialt rættvísam landi. Tað er uppgávan at víðka um karmarnar, ikki at kappu vinarbond. Ríkisfelagskapurin við Danmark - og Grønland - forðar okkum á ongan hátt at realisera hesi mál. Tvørtur ímóti. At kappu øll bond, sum ein landsstýrismaður og hansara privata polit-býro vil, verður eitt lop út í eina national-romantiska óvissu. Tað man vera ein ógvuliga "serstøk tjóð", sum gevur sær sjálvum nasablið.

Rolf Gutesen